

Kitaabka Daanyeel - Tirada Sagaal iyo Soddon

Daaha-ka-qaadista Tolmada Nebinimada: Riyada William Miller iyo Soo-celinta Runta Aasaasiga ah ee Maalmaha Dambe

Jeff Pippenger
2024-01-03

Waxa aynu ka fiirsanaynaa ku-dhaqanka nebiyadeed ee riyadii William Miller maalmaha ugu dambeeya, oo ah halka ay wax sii sheegisyadu oo dhammu ka helaan dhammaystirkooda qumman. Riyadii Miller waxay tilmaamaysaa helidda, adkaynta, diidmada, aasidda, iyo soo celinta runaha aasaasiga ah ee Adventism-ka kuwaas oo lagu soo ururiyey adeegiddii Miller. Runahaas aasaasiga ahi waxay matalayeen runihii la furfuray sannadkii 1798. Runahaas waxaa lagu matalayaa araggii Webiga Ulai. Riyadii Miller, sida loogu qoray buugga Early Writings, waxay ahayd riyadiisii labaad, riyadaasina waxaa hore loogu sii astaysay riyadii labaad ee Nebukadnesar, sida Miller qudhiisaba loogu sii astaysay Nebukadnesar.

Maqaalladii hore waxay muujiyeen sida dhammaadkii noloshii Nebukhadnesar ee “toddoba goor” uu ku noolaa qalbiga bahalnimo, uu astaan ahaan ku dhammaaday sannadkii 1798. Markaas ayaa boqortooyadiisii dib loogu soo celiyey, oo markii ugu horraysayna Nebukhadnesar wuxuu matalay nin si buuxda u soo noqday. Marka loo eego “wakhtiga dhammaadka,” sannadkii 1798 wuxuu matalayey “kuwa caqliga leh.” Waxa kale oo aynu aqoonsannay in, maadaama uu Nebukhadnesar ahaa boqorkii ugu horreeyey ee Baabuloon, xukunkiisii “toddoba goor” uu tusaale u ahaa xukunka Belshaasar ee laba kun iyo shan boqol iyo labaatan (mene, mene, tekell, upharsin), kaas oo ahaa boqorkii ugu dambeeyey ee Baabuloon.

“Boqorkii ugu dambeeyey ee Baabuloon, sida uu si astaan ahaan ugu yimid kii ugu horreeyey, waxaa ku soo degay xukunkii Ilaah ee Ilaaliyaha ahaa: ‘Boqorow, ... adigaa lagula hadlayaa; boqortooyadii waa lagaa qaaday.’ Daanyeel 4:31.” Prophets and Kings, 533.

Walaasha Caddaan waxay Belshaasaar ku tilmaantay saacaddii xukunkiisa inuu ahaa “boqorkii nacaska ahaa.” Gunaanadka saacaddii xukunka Nebukadnesar, isagu wuxuu matalaa “boqorkii caqliga lahaa,” waayo, wuxuu ka faa’iidaystay xukunkii “toddoba goor,” halka Belshaasaar, inkasta oo uu taariikhda ogaa, uu diiday inuu ka faa’iidaysto.

“Laakiin Belshaasar jacaylkii uu u qabay madadaalo iyo isweyneysi ayaa tirtiray casharradii aanay ahayn inuu weligiis illoobo; wuxuuna galay dembiyo la mid ah kuwii ku soo dejiyey xukummo muuqda Nebukadnesar. Wuxuu lumiyey fursadihii si naxariis leh loo siiyey, isaga oo dayacay inuu ka faa’iidaysto fursadaha gacantiisa ku jiray si uu runta u barto. ‘Maxaan sameeyaa inaan badbaado?’ waxay ahayd su’aal uu boqorkaas weyn laakiin nacaska ahi si aan dan ka lahayn uga gudbay.” Bible Echo, April 25, 1898.

Nebukadnesar waa astaan u ah “kuwa xigmadda leh” sannadkii 1798, kuwaas oo garta korodhka aqoonta wakhtiga dhammaadka.

“Faankii kibirka lahaa weli si buuxda ugama bixin afkiisa, markii cod samada ka yimid u sheegay in wakhtigii xukunka ee Ilaah qoondeeyey uu yimid. Isla markiiba caqligiisii waa laga qaaday, oo wuxuu noqday sidii bahal. Toddoba sannadood ayuu sidaas ku dullaysnaa. Dhammaadka wakhtigaas caqligiisii waa loo soo celiyey, dabadeedna isagoo is-hoosaysiin ku eegaya Ilaaha weyn ee Samada, ayuu gartay gacanta rabbaaniga ah ee canaantan ku jirtay, waxaana mar kale lagu soo celiyey carshigiisii.”

“Bayaan guud dhexdiisa, Boqor Nebukhadnesar wuxuu qirtay dembigiisii, iyo naxariista weyn ee Ilaah ee dib-u-soo-celintiisa ku jirtay. Tani waxay ahayd falkii ugu dambeeyey ee noloshiisa sida lagu qoray Taariikhda Quduuska ah.” Review and Herald, February 1, 1881.

Dhammaadkii “toddobada wakhti” ee Nebukadnesar, wuxuu sameeyey baaq dadweyne, kaas oo ay ku jirtay qirasho dadweyne. Miller, isagoo ah Nebukadnesar, wuxuu astaan u yahay “kuwa caqliga leh” ee sannadka 1798, kuwaas oo garanaya korodhka aqoonta wakhtiga dhammaadka. Labadooduba waxay lahaayeen laba riyo, oo riyada labaad ee mid kastaaba si astaan ah u tilmaamayso “toddobada wakhti.” “Toddobada wakhti” waxaa lagu muujiyey maqaaladii hore inay calaamad u tahay meel kala-guur ah.

Sanadkii 1798, Nebukadnesar wuxuu calaamadeeyaa kala-guur uu kaga baxay xaaladdiisii kibirka lahayd una gudbay xaaladda kuwa caqliga leh. Taasna waxaa ku jiray qirashadiisii dadweynaha. Sannadka 1798 wuxuu kaloo ahaa barta kala-guurka u dhexeysa boqortooyadii shanaad iyo tii lixaad ee waxsii sheegidda Kitaabka Quduuska ah. Wuxuu kaloo calaamadeeyey imaatinka malaa’igtii koowaad, sidaas darteedna wuxuu muujiyey maamul cusub, waayo digniinta xukunka soo socda ma dhici karin ilaa boqortooyadii shanaad ee waxsii sheegidda Kitaabka Quduuska ah ay heshay dhaawaceedii dilaaga ahaa.

“Farriinta qudheedu waxay iftiin ka bixisaa waqtiga dhaqdhaqaaqan la rabo inuu dhaco. Waxaa lagu sheegay inay tahay qayb ka mid ah ‘injiilka weligiis ah;’ waxayna ku dhawaaqaysaa furitaanka xukunka. Farriinta badbaadada waxaa lagu wacdiyey qarni kasta; laakiin farriintani waa qayb ka mid ah injiilka oo lagu dhawaaqi karay oo keliya maalmaha ugu dambeeya, waayo markaas oo keliya ayay run noqon lahayd in saacaddii xukunku timid. Waxsii sheegyadu waxay soo bandhigaan isku xigxig dhacdooyin ah oo hoos ugu sii degaya furitaanka xukunka. Tani si gaar ah ayay run uga tahay kitaabka Daanyeel. Laakiin qaybta waxsii sheegiddiisa ee la xidhiidhay maalmaha ugu dambeeya, Daanyeel waxaa lagu amray inuu xiro oo shaabadeeyo ‘ilaa wakhtiga dhammaadka.’ Ilaa aynu gaadhno wakhtigan lama ay suurtoobayn in lagu dhawaaqo farriin ku saabsan xukunka, taas oo ku salaysan rumoobidda waxsii sheegyadan. Laakiin wakhtiga dhammaadka, ayuu nebigu leeyahay, ‘kuwo badan ayaa hor iyo dib u ordi doona, oo aqoontuna way sii badnaan doontaa.’ Daanyeel 12:4.”

Rasuul Bawlos wuxuu kaniisadda uga digay inaan la sugin imaatinka Masiixa xilligii isaga. “Maalintaasu iman mayso,” ayuu yidhi, “haddii aanu marka hore iman ka-noqosho, oo aan la muujin ninkaas dembiga ah.” 2 Tesaloniika 2:3. Ma aha ilaa dabadeed riddadii weynayd iyo muddadii dheeraa ee xukunka “ninka dembiga ah” ka dib in aynu filan karno imaatinka Rabbigeenna. “Ninka dembiga ah,” oo sidoo kale loo yaqaan “qarsoodiga xumaanta,” “wiilka halaagga,” iyo “kaas sharka leh,” wuxuu matalaa baabtinimada, taas oo, sida lagu sii sheegay

waxsii sheegidda, ahayd inay hayso sarreyntiisa muddo 1260 sannadood ah. Muddadaasu waxay ku dhammaatay 1798. Imaatinka Masiixu ma dhici karin wakhtigaas ka hor. Bawlos digniintiisa wuxuu ku wada koobayaa dhammaan xilligii Masiixiyadda ilaa sannadka 1798. Waa dhinacan wakhtigaas ka dambeeya in la baahiyo farriinta imaatinka labaad ee Masiixa.

“Farriin noocaas ahi weligeed laguma bixin qarniyadii hore. Bawlos, sida aynu aragnay, ma uu wadin farriintan; wuxuu walaalihiis u tilmaamay mustaqbalka markaas aad u fog ee imaatinka Rabbiga. Dib-u-Hagaajiyayaashuna ma ayan ku dhawaaqin. Martin Luther wuxuu xukunka dhigay qiyaastii saddex boqol oo sannadood mustaqbalka ka xiga wakhtigiisii. Laakiin tan iyo 1798 kitaabkii Daanyeel waa la furfuray, aqoonta waxsii-sheegisyaduna way korodhay, qaar badanna waxay ku dhawaaqeen farriinta culus ee xukunka soo dhow.” The Great Controversy, 356.

Sanadkii 1798, waxaa timid maamul cusub oo ka mid ah hawsha badbaadada, maamulkaas cusubna wuxuu bixiyey digniin ku saabsan maamul kale oo bilaaban doona 1844. Isbeddelkaas maamulka markuu dhaco, albaab baa xidhmi doona, albaabna waa la furi doonaa.

Oo malaa’igta kiniisadda Filadelfiya u qor; Waxyaalahan waxaa leh kan quduuska ah, kan runta ah, kan haysta furaha Daa’uud, kan fura oo ninna ma xidho, xidhana oo ninna ma furo; Waan ogahay shuqulladaada: bal eeg, waxaan hortaada dhigay albaab furan, oo ninna ma xidhi karo; waayo, waxaad leedahay xoog yar, oo ereygaygii waad xajisatay, magacaygana ma aad dafirin. Muujintii 3:7, 8.

Furitaanka albaabku wuxuu calaamad u yahay xilli-maamul cusub. Waxaa jiray isbeddel xilli-maamul oo ku saabsan boqortooyooyinka iyo farriinta sannadkii 1798, dhammaadka xanaaqii ugu horreeyey, kaas oo la fuliyey laga soo bilaabo 723 BC ilaa 1798. Waxaa kaloo jiray isbeddel xilli-maamul sannadkii 1844, dhammaadka xanaaqii ugu dambeeyey, kaas oo la fuliyey laga soo bilaabo 677 BC ilaa 1844. Sannadkii 1798, waxaa yimid xilligii farriinta malaa’igta kowaad, taas oo ka digaysay xukunka soo dhow. Nebukadnesar iyo Miller labadaba waxaa loo metelay “kuwa xigmadda leh,” ee jooga “wakhtiga dhammaadka,” markii “albaabka” loo furay xilli-maamulka gudaha ee farriinta malaa’igta kowaad iyo isbeddelka xilli-maamul ee dibadda ee ka soo wareegaya bahalkii badda una wareegaya bahalkii dhulka. Xilligii farriinta malaa’igta kowaad wuxuu dhammaaday markii albaabkii gelitaanka Meesha Ugu Quduusan la furay Oktoobar 22, 1844, waxaana yimid xilligii malaa’igta saddexaad iyo xukunkii baaritaanka.

Riyadii labaad ee Miller waxay bilaabmaysaa markii albaab la furay sannadkii 1798, waxayna dhammaanaysaa markii albaab la furay xilligii kala-guurka ee “labada markhaati” oo dib loo soo nooleeyey si ay u naadiyaan farriinta Qaylada Saqda Dhexe. Si nebinnimo ah, Nebukadnesar iyo Miller labaduba waxay mataleen kala-guurka ka imanaya boqortooyada bahalka badda una imanaya boqortooyada bahalka dhulka sannadkii 1798. Labaduba waxay matalaan ku dhawaaqidida soo-dhowaanshaha iyo imaanshaha xukunka baadhitaanka sannadkii 1844. 1798 iyo 1844 waxay matalaan gunaanadka “cadhadii” hore iyo tii dambeba ee Ilaah ku hayey dadkiisa, taas oo lagu dhammaystiray muddadii “toddobada wakhti,” sida lagu sheegay Laawiyiintii lix iyo labaan. Afartan iyo lixda sannadood ee ka bilaabma 1798 ilaa 1844 waxay matalaan dhismaha macbudka ruuxiga ah, kaas oo rasuulkii axdigu si kedis ah ugu yimid Oktoobar 22, 1844, markii Masiixu ka

gudbay Meesha Quduuska ah una gudbay Meesha ugu Quduusan.

1798, iyo 1844, waxay tilmaamayaan kala-guurro (in ka badan hal), kuwaas oo lagu calaamadeeyey “toddobada wakhti.” Kala-guurkii Adventism-ka Millerite ee Filadelfiyaanka ahaa una gudbay Adventism-ka Millerite ee La’odikiyaanka ahaa sannadkii 1856, isna waxaa lagu calaamadeeyey korodh aqooneed oo ku saabsan “toddobada wakhti,” taas oo dabadeed la diiday 1863. Sannadkii 1798, waxaa jiray korodh aqooneed oo ka yimid kitaabka Daanyeel, kaas oo ku jiray isla “toddobada wakhti” ee Laawiyiintii labataan iyo lix, taas oo la diidi lahaa dhammaadka Adventism-ka Millerite ee Filadelfiyaanka ahaa.

Kala-guurka dhaqdhaqaaqa malaa’igtii kowaad ee ka yimid Filadelfiya una gudbay La’odikiya waxaa lagu metelay toddobadii sannadood ee u dhexeeyey 1856 ilaa 1863. Farriintii La’odikiya waxay timid 1856, oo muddo toddoba sannadood ah iftiinkii cusbaa ee “toddobada goor” ee la furfuray wuxuu soo saaray hannaan imtixaan oo saddex-tallaabo ah, kaas oo Adventism-ku ku dhacay 1863. Toddoba sannadood ayaa loo qabtay iftiinka “toddobada goor,” si ama loo aqbalo ama loo diido. Kala-guurka dhaqdhaqaaqa Adventism-ka Millerite Filadelfiya una gudbaya Adventism-ka Millerite La’odikiya wuxuu tusaale u yahay rogmada isku-xigxiga ee dhammaadka, kaas oo ah kala-guurka dhaqdhaqaaqa La’odikiya ee malaa’igta saddexaad una gudbaya dhaqdhaqaaqa Filadelfiya ee malaa’igta saddexaad.

Nebiyaddii shan iyo lixdanka sannadood ahayd ee Ishacyaah waxay calaamad u tahay bilowgii cadhooyinkii ugu horreeyey iyo kii ugu dambeeyey ee Ilaah ku soo dejiyey boqortooyooyinkii woqooyi, dabadeedna kuwii koonfureed ee Israa’iil.

Waayo, madaxa Suuriya waa Dimishaq, madaxa Dimishna waa Resiin; oo shan iyo lixdan sannadood gudahood ayaa Efrayim la jebin doonaa, si uusan mar dambe dad u ahaan.

Ishacyaah 7:8.

Waxsii Ishacyaah ee lixdan iyo shanta sannadood waxaa la bixiyey 742 BC, waxaana lixdan iyo shan sannadood gudahood boqortooyadii woqooyi dabar go’i lahayd. Sagaal iyo toban sannadood ka dib 742 BC, oo ah 723 BC, boqortooyadii woqooyi waxaa addoonsi ugu kaxaystay Ashuur. Gebogabadii lixdan iyo shanta sannadood, cadhadii boqortooyada koonfureed waxay bilaabatay 677 BC, markii Manaseh maxbuus ahaan ay u kaxeysteen reer Baabuloon. Sidaas daraaddeed lixdan iyo shanta sannadood waxay ka dhigan yihiin muddo sagaal iyo toban sannadood ah oo ku eg maxaabiistii ugu horraysay ee boqortooyada woqooyi, dabadeedna afartan iyo lix sannadood oo kale ilaa maxaabiistii Manaseh.

Waxsiiyaashaasu waxay gaadheen rumoobiddoodii kala duwanaa sannadihii 1798, 1844, iyo 1863. Sannadkii 1798, isbeddel gudaha ah ayaa ku dhacay farriinta badbaadada markii malaa’igtii kowaad timid, waxaana sidoo kale dhacay isbeddel dibadeed oo ku yimid boqortooyooyinkii waxsii-sheegga Baybalka. Sannadkii 1844, isbeddel gudaha ah ayaa ku dhacay farriinta badbaadada markii albaabkii loo xidhay Meesha Quduuska ah, oo xukunkii baaritaanka ahi bilaabmay, iyadoo ay timid malaa’igtii saddexaad. Sannadkii 1863, isbeddel dibadeed ayaa dhacay markii labada gees ee bahalkii dhulka ay u kala qaybsameen laba dabaqadood.

Geeskii Jamhuuriga ayaa u kala qaybsamay labada xisbi siyaasadeed ee tan iyo markaas ka dib xukumi lahaa taariikhda bahalka dhulka. Geeskii Borotestaanka ayaa isna u kala qaybsamay laba muuqaal oo riddaysan: koox sheeganaysay inay tahay Borotestaan oo ku andacoonaysay inay xajisato Sabtida maalinta toddobaad, iyo koox kale oo sheeganaysay inay tahay Borotestaan, hase yeeshee kor u haysay maalinta qorraxda inay tahay maalintooda cibaadada ee ay doorteen.

Taariikhdaas gudaheeda, geeskii Protestant-ka ee ka soo baxay Xilliyadii Mugdiga, ayaa la tijaabiyey laga bilaabo Agoosto 11, 1840 ilaa Oktoobar 22, 1844, wuuna ku guuldarraystay habkii tijaabada, wuxuuna ka gudbay dadka Protestant-ka ah ee Axadda xajiya una gudbay dadka Protestant-ka riddoobay ee Axadda xajiya.

Taariikhda geeskii Protestanka ee runta ahaa oo la aasaasay lana aqoonsaday sannadkii 1844, waxaa ka dhacay hab imtixaan ah laga bilaabo 1856 ilaa 1863. Dabadeed geeskii Protestanka ee runta ahaa ee Sabtida xajiya wuxuu u kala guuray Philadelphia ilaa Laodicea, iyo sidoo kale dadka Protestanka ah ee runta ahaa ee Sabtida xajiya ilaa geeskii Protestanka riddoobay ee Sabtida xajiya. “Toddobada wakhti” waxa lala xiriiriyaa 1798, 1844, 1856 iyo 1863. “Toddobada wakhti” waa astaan lala xiriiryo meel kala-guur ah, runtaasuna waxaa lagu adkeeyey markhaatiyaal badan.

Sanadkii 1798, waxaa kordhay aqoonta ku saabsan “toddobada wakhti,” maxaa yeelay waxsii sheegistii ugu horraysay ee wakhti ee Miller helay waxay ahayd isla runtaas. Markii la gaadhay 1863, runtaas waa la diiday, sidaasna waxaa lagu aqoonsaday gunaanadka muddadii dhammaadka ee lixdan iyo shanta sannadood ee waxsii sheegista lagu sheegay Ishacyaah cutubka toddobaad.

Nebinimadii dhammaystirnayd ee laba kun iyo shan boqol iyo labaatan sannadood waxay leedahay muddo lixdan iyo shan sannadood ah bilowga iyo dhammaadka labadaba, si isu-rogan oo muraayad isu-eg ah. Bilowga dhammaadka lixdan iyo shanta sannadood (1798), oo lagu sii tusaaleeyey bilowga bilowga lixdan iyo shanta sannadood ee 742 BC markii nebinnimada la bixiyey, waxaa jiray korodh aqoon ah oo ku saabsan “toddobada jeer,” taas oo Milleriyiintii “xigmadda lahayd” ay garteen oo ku dhawaaqeen. Dhammaadka dhammaadka lixdan iyo shanta sannadood ee 1863, waxaa jiray korodh kale oo aqoon ah oo ku saabsan isla runtaas, taas oo ugu dambayntii ay diideen “wadaaddadii” dhawaan la calemo saaray ee geska Protestant-ka runta ah.

Dadkaygu waxay u halligmaan aqoon la’aan aawadeed; maxaa yeelay adigu waad diidday aqoontii, aniguna waan ku diidi doonaa, si aadan iigu ahaan wadaad; maadaama aad illowday sharciga Ilaahaaga, aniguna carruurtaadana waan illoobi doonaa. Hoosheeca 4:6.

Kordhinta aqoonta marka kitaabka Daanyeel la furo waxay la xidhiidhaa “toddobada jeer,” sidaas darteed ma aha oo keliya calaamad muujinaysa barta kala-guurka, balse sidoo kale waa calaamad muujinaysa furitaanka farriinta nebiyadeed.

Kala-guur kale ayaa billowday 18kii Luulyo, 2020, iyadoo ay la timid niyad-jabkii ugu horreeyey, kaas oo bilaabay “wakhtigii dib-u-dhaca” oo calaamadeeyey bilowgii saddexda maalmood iyo badhka ee Muujintii cutubka kow iyo tobnaad, ee labada markhaati ay meyd ahaan ugu yaalleen jidka magaalada weyn oo ah Sodom iyo Masar.

Luulyo 18, 2020, waxay calaamad u tahay bilowga saddex maalmood iyo badh oo calaamadaysan (“todoba jeer”), kuwaas oo lagu muujiyey taariikhda 1856 ilaa 1863. Labada xilliba waa calaamado ka tarjumaya “todoba jeer.” Labada xilliba waxay tilmaamayaan isbeddel maamul-xilliyeed (kala-guur). Labada xilliba waxay matalaan kordhid aqoon oo la xidhiidha “todoba jeer.”

Waxay ahayd xilligii kala-guurka ahaa ee boqortooyadii Baabuloon uga gudbaysay boqortooyadii Maado-Faaris in Daanyeel tukaday tukashadii Laawiyiintii labataan iyo lix, sidaasna tukashadii Laawiyiintii labataan iyo lix ugu aqoonsatay inay tahay astaan-jid ee kala-guurka maalmaha ugu dambeeya. Riyadii Miller, dhammaadka toddobada jeer ee erayga “kala firdhin” lagu sheegay, Miller wuu ooyaa oo wuu tukadaa. Oohintu waxay calaamadisaa barta uu Libaaxa qabiilka Yahuudah (ninka buraashka ciidda wata) ka furo farriin la shaabadeeyey.

Ducadii Miller waxay calaamad u tahay ducadii Laawiyiintii 26 ee Daanyeel, taas oo la xidhiidha “todoba jeer,” oo dhacda markii albaabka iyo daaqaduhuba ka furmeen riyadii Miller. Laakiin ducadii Daanyeel ee cutubka sagaalaad ku jirta waxay sidoo kale la jaanqaaddaa ducadii Daanyeel ee cutubka labaad. Waxay kaloo la jaanqaaddaa ducadii qirashada ee Nebukadnesar ee dhammaadka “todoba jeer”tiisa.

Sidaas daraaddeed, salaaddii Miller waxaa lagu matalay salaadda ku qoran Laawiyiintii labataan iyo lix, taas oo ahayd salaad qirasho dadweyne ah iyo salaad codsi ah oo ku saabsan furidda shaabadda sirta nebinnimo ee ugu dambaysa, maxaa yeelay wax sii sheegid kasta waxay sawiraysaa maalmaha ugu dambeeya. Sidaas awgeed, sirta ku jirta Daanyeel cutubka labaad waxay matalaysaa sirta ugu dambaysa ee la furayo shaabaddeeda. Salaaddii Miller, ee riyadiisa ku jirtay, waxay ahayd salaad walaac iyo cadho xaq ah leh oo ku saabsan karaahiyooyinkii ku dhacay dahabkii qolka ku jiray. Walaaciisa waxaa lagu muujiyey kuwa taaha oo ooya ee ku xusan Yexesqeel cutubka sagaalaad, intii lagu jiray wakhtiga shaabadaynta boqol iyo afar iyo afartan kun.

Miller wuxuu daawaday sida runihii si tartiib-tartiib ah loogu aasayay caqiidooyin been-abuur ah, kuwaas oo ugu dambayntii gaadhay heer sanduuqii maydka (oo ah Kitaabka Quduuska ah laftiisa) la baabi’iyey. Burburinta sanduuqii maydka ee Miller waxay ka dhacday jiilkii saddexaad ee Adventism-ka, markii ay jirtay dhaqdhaqaaq ula kac ah oo lagu dhinac dhigayay Kitaabka King James, laguna beddelayay noocyada casriga ah ee musuqmaasuqsan ee Kitaabka, kuwaas oo ku salaysnaa Katoolligga.

Miller wuu ooyay, dabadeedna wuu tukaday, isla markiiba albaabna waa furmay, dadkiina kulligood way baxeen. Markaas nin burushka wasakhda wata ah (Libaaxa qabiilka Yahuudah) ayaa soo galay, daaqadihiina wuu furay oo bilaabay inuu nadiifiyo. Dabadeed Miller wuxuu muujiyey welwelkiisa ku saabsan jawharadihii kala firidhsanaa, ninkii burushka wasakhda watayna wuxuu ballanqaaday inuu daryeeli doono jawharadaha. Intii lagu jiray mashquulka hawsha nadiifinta ee ninka burushka wasakhda wata, Miller indhihiisa ayuu daqiiqad yar isku qabtay, oo markuu indhihiisa furay, qashinkii waa baaba’ay. Jawharadihii waxay ku kala firidhsanaayeen qolka hareerihii, ninkii burushka wasakhda watayna markaas wuxuu sanduuqii weynaa dul saaray

miiska, jawharadihiina wuu ururiyey oo ku dhex tuuray sanduuqii, dabadeedna wuxuu yidhi, “kaalay oo arag.”

Oraahda, “kaalay oo arag,” waa astaan muujinaysa in run hadda uun la furfuray. Runta loo furfuray Miller waa runta ugu dambaysa, waayo waxa xiga ee dhacaya waa soo kicinta Miller marka la joogo “qaylada,” taas oo ka dhigan qaylada weyn. Miller wuxuu ahaa kii ugu dambeeyey ee helay farriinta Qayladii Saqda Dhexe ee taariikhda Milleriyaanta, oo wax yar ka hor qaylada ku soo kicisa riyada, indhihiisa ayuu ilbidhiqsi kooban isku qabtay. Aayadda keliya ee Kitaabka Quduuska ah ee xusaysa “ilbidhiqsi” iyo “indho” waxay tilmaamaysaa sarakicidda kowaad.

Bal eega, waxaan idin tusayaa qarsoodi; kulligeen ma wada seexan doonno, laakiin kulligeen waa layna beddeli doonaa, ilbidhiqsi gudaheed, intaan il laysku qaban, marka buunka ugu dambeeya la yeedhiyo; waayo, buunku wuu dhawaaqi doonaa, oo kuwii dhintayna waxaa loo sara kicin doonaa iyagoo aan qudhmin, innaguna waa layna beddeli doonaa. Waayo, kan qudhmi kara waa inuu gashado aan-qudhmin, kan dhimanna waa inuu gashado aan-dhimasho lahayn. 1 Korintos 15:51–53.

Taariikhda kala-guurka dhaqdhaqaaqa La'odikeeya ee malaa'igta saddexaad una gudbaya dhaqdhaqaaqa Filadelfiya ee malaa'igta saddexaad, sida lagu matalay Muujintii cutubka kow iyo tobnaad, Miller waxa uu metelaa kii ugu dambeeyey ee bikradaha xigmadda leh ee aqbala farriinta Qayladii Habenbadhka. Kuwii ugu horreeyey ee aqbala waxay ahaayeen kuwii ugu ruuxnimada badnaa.

“Tani waxay ahayd qayladii saqda dhexe, taas oo ahayd inay xoog siiso farriintii malaa'igta labaad. Malaa'ig baa samada laga soo diray si ay u kiciyaan quduusiintii niyad jabsanayd oo ay ugu diyaariyaan hawsha weyn ee hortooda taal. Ragga ugu hibada badnaa ma ahayn kuwii ugu horreeyey ee helay farriintan. Malaa'ig baa loo diray kuwa is-hoosaysiisa oo daacadda ah, waxaana lagu adkeeyey inay kor u qaadaan qaylada, ‘Bal eega, Aroosku waa imanayaa; u baxa inaad la kulantaan Isaga!’ Kuwii qaylada lagu aaminay way degdegeen, oo xoogga Ruuxa Quduuska ah ayay ku dhawaaqeen farriinta, waxayna kiciyeen walaalahood niyad jabsanaa. Shaqadani kuma taagnayn xigmadda iyo aqoonta dadka, laakiinse waxay ku taagnayd xoogga Ilaah, quduusiintiisii qaylada maqashayna ma ay awoodin inay iska caabiyaan. Kuwii ugu ruuxiga badnaa ayaa farriintan ugu horreeyey qaatay, kuwii markii hore hoggaamin jiray shaqadana waxay ahaayeen kuwii ugu dambeeyey ee qaatay oo gacan ka geystay kor u qaadidda qaylada, ‘Bal eega, Aroosku waa imanayaa; u baxa inaad la kulantaan Isaga!’” Early Writings, 238.

Dhammaadka saddexda maalmood iyo badhka ee astaanta ah ee ku xusan Muujintii cutubka kow iyo tobnaad, farriinta koowaad ee labada farriimood, oo lagu matalay Yexesqeel cutubka toddoba iyo soddonaad, ayaa la naadiyaa. Farriinta koowaad waxay isu keentaa lafihii dhintay oo kala firdhiyey, hase yeeshee weli way dhinteen. Farriintan waxaa soo bandhigay codkii ku qayliyey “cidlada dhexdeeda”, sidaas darteedna waxay muujinaysaa in farriinta Yexesqeel ay bilaabmayso ka hor intaanay dhammaan saddexdaas maalmood iyo badhka ee astaanta ahi. Saddexdaas maalmood iyo badhku waxay u taagan yihiin “cidlo”, waana “cidlada” laga naadiyo farriinta. “Cidladu” sidoo kale waa astaan u ah “toddobada wakhti,” taas oo calaamadisa gudub iyo furfurid

shaabad ka qaadis ah oo soo bandhigta hab tijaabo ah.

Waxaa jira horumar isdaba-joog ah oo ku jira farriinta, iyo aqbalid isdaba-joog ah, sida lagu muujiyey Qayladii Habeenbadhka ee taariikhda Millerite-ka. Kuwii ugu ruuxsanaa ayaa ahaa kuwii ugu horreeyey ee aqbala farriinta codka ka qaylinaya cidlada, taariikhyahannada Adventism-kuna waxay tilmaamaan warqad uu qoray William Miller maalmo yar ka hor Oktoobar 22, 1844, halkaas oo Miller ku markhaati furayo in uu ugu dambayntii fahmay oo aqbalay farriintii Qaylada Habeenbadhka ee Samuel Snow.

“Walaal Himes oo qaaliga ahow: Waxaan bisha toddobaad ku arkayaa ammaan aanan hore u arag. In kastoo Rabbigu ii muujiyey macnaha tusaalaha ah ee bisha toddobaad sannad iyo badh ka hor, haddana ma aanan garan xoogga ay tusaalooyinku leeyihiin. Haatan, magaca Rabbiga ha barakoobo, waxaan Qorniinnada ku arkayaa qurux, iswaafajin, iyo heshiisnimo, taas oo aan muddo dheer u soo tukaday, laakiin aanan arag ilaa maanta. Rabbiga ku mahadnaqa, naftaydoy. Walaal Snow, Walaal Storrs, iyo kuwa kale ha ku barakoobaan kaalintii ay ka qaateen furidda indhahayga. Waxaan ku dhowahay gurigii. Ammaanu ha ahaato! Ammaanu ha ahaato! Ammaanu ha ahaato! Ammaanu ha ahaato!” William Miller, Signs of the Times, Oktoobar 16, 1844.

Ku-celcelinta taariikhda Qaylada Saqda-dhexe, sida lagu matalay riyadii Miller, Miller ayaa indhihiisa xidhay daqiiqad yar. Sidaas darteed, “ilbidhiqsi gudaheed, il-ilbidhiqsi, marka buunka ugu dambeeya la yeedhiyo; waayo, buunku wuu dhawaaqi doonaa, kuwii dhintayna waa la sara kicin doonaa.” Riyadii Miller gudaheeda wuxuu matalaa kii ugu dambeeyey ee hela farriinta Qaylada Saqda-dhexe, sida uu ku sameeyey taariikhdiisii gaarka ahayd. Wuxuu matalaa kuwa ugu dambayntii aqbala farriinta wax yar ka hor inta ninka buraashka wasakhdu uu soo ururin dahabka kala firdhay oo uu ku tuuro sanduuqa weyn. Muujintii cutubka kow iyo tobnaad, kuwa ugu dambeeya ee aqbala farriinta labaad ee Yexesqeel, taas oo ah farriinta afarta dabaylood ee Islaamka, taas oo sidoo kale ah farriinta shaabadaynta, waxay sidaas sameeyaan wax yar ka hor inta aan la dhawaaqin kii ugu dambeeyey toddobada buun, kaas oo ah buunka “Hooggii” saddexaad. “Ilbidhiqsi gudaheed, il-ilbidhiqsi, marka buunka ugu dambeeya la yeedhiyo; waayo, buunku wuu dhawaaqi doonaa, kuwii dhintayna waa la sara kicin doonaa iyadoo aan halligmin, innaguna waa layna beddeli doonaa.” (1 Korintos 15:52)

Qoraalku wuxuu tilmaamayaa sarakicidda kowaad ee dhacda imaatinka labaad, laakiin waxaa kale oo jirta sarakicid lafo engegan oo kuwii dhintay ah (labada markhaati) taas oo dhacda saacadda dhulgariirka weyn ee Muujintii cutubka kow iyo tobnaad. “Saacadda” dhulgariirkaas, buunka ugu dambeeya ee toddobada buun ayaa dhawaaqa, oo markhaatiyaashii dhintay ee jidka yiillay ayaa nolosha loogu soo celiyaa, ma aha sidii reer La’odikiya, laakiin sidii reer Filadelfiya, waayo, marka buunka Hoogga saddexaad dhawaaqo, labada markhaati waa la shaabadeeyey oo waxaa loo beddelaa kuwo aan qudhmin, maxaa yeelay mar dambe weligood dembi ma geli doonaan. Miller wuxuu matalaa kuwa ugu dambeeya ee hela farriinta nolol u keenta labada markhaati, taas oo ah farriinta afarta dabaylood ee Islaamka, waana farriinta shaabadaynta.

Dhawaaqa buunkaas ayaa sara kiciya kuwii ugu dambeeyey ee lafo engegan oo meyd ah, kuwaas oo ku kala firdhiyey jidka Sodom iyo Masar. Miller wuxuu daawaday iyadoo runaha si

tartiib-tartiib ah loogu aasayey caqiidooyin been-abuur ah. Ugu dambayntiina Miller wuu ooyey, isagoo calaamadaynaya wakhtigii furfuristu ay bilaabmi lahayd, waayo furfuristu waa hawl socota oo tartiib-tartiib ah. Furfuristaasu waxay ka bilaabatay xilligii dhammaadka saddexda maalmood iyo badhka.

Ka dib markii Miller ooyay, Kii lahaa awoodda uu ku furo kitaabka shaabadaysan ayaa galay qisooyinka. Riyadii Miller, Kanu wuxuu ahaa Ninkii Burushka Boorka. Markaasaa Miller tukaday, oo isla markiiba albaab baa furmay, taasoo calaamadisay barta ay dhaqdhaqaaqa La'odikiya ee malaa'igta saddexaad uga gudbi lahayd dhaqdhaqaaqa Filadelfiya ee malaa'igta saddexaad. Ducadiisu waxay ahayd ducadii Laawiyiintii lix iyo labaatanaad; waxay ahayd ducada loo baryayo fahamka sirta nebinnimo ee ugu dambaysa iyo qirasho cad oo dadweyne oo ku saabsan kacdoonkii keenay saddexda maalmood iyo badhka ah ee ku dhacay labada markhaati; waxay ahayd ducada kuwa lagu shaabadeeyey Yexesqeel cutubka sagaalaad.

Markii salaadda ka dambaysay, Masiixu (ninkii buraashka boodhka watay) ayaa soo galay oo bilaabay inuu qolka nadiifiyo. Dhamaadka hawshii nadiifinta ee ninkii buraashka boodhka watay, Miller ayaa indhihiisa daqiiqad yar isku qabtay, taasoo tilmaamaysay dhammaadka muddadii lafihii engegnaa ee dhintay la soo sara kicin lahaa. Markaas ninkii buraashka boodhka watay ayaa ururiyey dahabkii iyo jawhartii ku kala firidhsanaa qolka Miller, oo wuxuu ku riday sanduuq cusub oo ka weyn, isaga oo saaray miis ku yaal bartamaha qolka Miller, sida labada markhaati loo kor qaado iyagoo calamad ahaan ah. Iyagoo calamadda ahna, waxay markaas ugu yeedhaan adhiga kale ee Ilaah oo weli Baabuloon ku jira inay "yimaadaan oo arkaan" farriinta uu Libaaxa qabiilka Yahuudah hadda ku dhex tuuray sanduuqa cusub ee weyn.

Waxa aynu qormada xigta ku bilaabi doonnaa in aynu ka fiirsanno aragtida Webiga Ulai sida astaanta runnada ka soo baxa kitaabka Daanyeel ee la furay shaabaddiisii sannadkii 1798. Ka hor intaan fiirsashadaas la gelin, waxa aynu hore u dhignay dhawr qodob oo tixraac ah. Kan koowaad waa in fariintii Milleriyiintu ay ahayd mid kaamil ah (heerkeedii koritaanka), hase yeeshee aan dhammaystirnayn. Waxa lagu dhisay qaab-dhismeed laba, ee aan ahayn saddex, quwadood oo wax baabbi'iya. Kan labaad waa in marka riyadii Miller ay aqoonsanayso soo-celinta ugu dambaysa ee runnada aasaasiga ah, runnada aasaasiga ahi markaas ay yihiin "toban jeer ka iftiin badan" sharaftoodii hore. Qodobka saddexaadna waa in dhaqdhaqaaqii malaa'igta kowaad (dhaqdhaqaaqii Milleriyiinta) lagu soo celinayo dhaqdhaqaaqa malaa'igta saddexaad, laakiin iyadoo ay jiraan dhowr qodob oo xaddidaya oo muhiim ah. Milleriyiintu, astaan ahaan, waxay ahaayeen reer Filadelfiya; waxay ahaayeen Nebukhadnesar la beddelay, laakiin ugu dambayntii, oo nasiib-darro ah, waxay "dib u dhiseen Yerixoo" sannadkii 1863.

Dhaqdhaqaaqa malaa'igta saddexaad wuxuu ku bilaabmay sidii La'odikiyaaniyiin, oo u baahan soo noqosho, hase yeeshee ugu dambayntii waxay ka qayb qaadan doonaan burburinta ugu dambaysa ee Yerixoo (Yerixoo maalmaha ugu dambeeya).

“Badbaadiyuhu uma uu imanin inuu baabi'iyoo wixii ay awowayaashii iimaanka iyo nebiyadu ku hadleen; waayo Isaga qudhiisu ayuu ku hadlay iyaga oo ah nimankan matalaya. Dhammaan runta ku jirta Erayga Ilaah waxay ka timid Isaga. Laakiin jawharadahaan aan qiimaha lahayn

waxaa lagu dejiyey meelo been ah. Iftiinkoodii qaaliga ahaa waxaa laga dhigay inuu u adeego qaladka. Ilaahna wuxuu doonayay in laga saaro meelahooda qaladka ah oo dib loogu geliyo qaab-dhismeedka runta. Hawshan gacan Rabbaani ah oo keliya ayaa fulin kari jirtay. Xidhiidhkii ay la lahayd qaladka aawadiis, runta waxay u adeegaysay qaddiyadda cadowga Ilaah iyo dadka. Masiixu wuxuu u yimid inuu ku dejiyo meesha ay Ilaah ku ammaani doonto oo ay ka shaqayn doonto badbaadinta aadanaha.” The Desire of Ages, 287.